

Боровик П. М.

к. е. н., доц.

Уманська філія Київського інституту бізнесу та технологій,

Чекалюк С. А.

студентка факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва

НЕДОЛІКИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ МУНІЦИПАЛЬНИХ БЮДЖЕТІВ

В статті аналізуються проблеми сучасного механізму формування доходів та фінансування витрат місцевих бюджетів та пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: **доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти.**

Постановка проблеми. Місцеві бюджети займають особливе місце в бюджетній системі нашої держави, оскільки вони суттєво впливають на соціально-економічний розвиток місцевих територій, адже за рахунок місцевих бюджетів фінансуються освітні, культурні послуги, охорона здоров'я та інші потреби місцевих громад.

В той же час цій ланці бюджетної системи притаманний безнадійно застарілий механізм централізованого регулювання доходів, що позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності, та зумовлює фінансову залежність муніципалітетів від вищестоящих органів влади. Враховуючи викладене, нині особливо гострими постали проблеми вдосконалення механізму формування доходів та фінансування витрат бюджетів муніципального рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З цієї причини проблемним аспектам виконання місцевих бюджетів присвячено безліч наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких заслуговують на особливу увагу фундаментальні дослідження з даного приводу І.Г. Лук'яненко [1], Н.В. Осадчук [2], К.Л. Павлюк [3] та інших вчених. В той же час, аналіз наукових публікацій, присвячених виконанню бюджетів місцевих громад, засвідчив існування цілої низки проблем у виконанні місцевих бюджетів, найсуттєвішими з яких є низький рівень власних доходів муніципалітетів, проблема розмежування доходів і видатків між державним та місцевими бюджетами та проблема горизонтального фінансового вирівнювання доходних джерел муніципальних бюджетів.

Постановка завдання. На наше переконання, зазначені проблеми потребують подальших наукових пошуків стосовно обґрунтування оптимальних шляхів їх вирішення, що й зумовило мету даного дослідження та його завдання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемні аспекти виконання місцевих бюджетів проаналізовано на прикладі бюджету міста Тальне Черкаської області, що є містом районного підпорядкування. Слід зазначити, що фінансово-економічна криза спричинила скорочення основних видів доходів місцевих бюджетів в Україні, в тому числі і бюджету м. Тальне. Зокрема в 2009 р. до бюджету міста за даними управління державного казначейства в Тальнівському районі надійшло власних доходів майже на 3 млн. грн. менше, ніж у 2008 р. (табл. 1).

Суттєве скорочення розмірів доходів міського бюджету відбулось, насамперед, за рахунок скорочення мобілізованих сум плати за користування надрами, що відбулось внаслідок зниження обсягів виробництва продукції ЗАТ «Тальнівський шебзавод».

В той же час, бюджет в 2009 р. недоотримує, порівняно з минулим роком, значні за розміром трансферти, що зумовлене недостатнім рівнем доходів як державного бюджету України, так і вищестоящих місцевих бюджетів.

Таблиця 1

Доходи бюджету м. Тальне в 2008-2009 рр., тис. грн*

Джерела доходів	2008 р.	2009 р.	Абсолютний приріст
Податок з доходів фізичних осіб	3055,9	3050,1	-5,8
Державне мито	157,9	215	57,1
Адміністративні штрафи	20,2	126,3	106,1
Плата за торговий патент	187,5	80	-107,5
Єдиний податок з суб'єктів малого підприємництва	687,8	660	-27,8
Всього закріплених доходів	4109,3	4131,4	22,1
Плата за надра	1923,9	153,6	-1770,3
Інші власні надходження	1411	1254,3	-156,7
Всього власних надходжень	3385,8	1417,1	-1969
Трансфертні платежі	4017,9	3005,5	-1012
Інші доходи	120,1	115,8	-4,3
Разом доходів	11633,1	8669,8	-2963

*За даними УДК в Тальнівському районі Черкаської області.

Дані таблиці засвідчують, що місцеві органи влади не володіють достатніми власними фінансовими ресурсами, необхідними для виконання своїх функцій. Це зумовлено наступними причинами:

- значним рівнем перерозподілу бюджетних ресурсів на користь державного бюджету, що суттєво знижує фінансові можливості муніципалітетів;
- домінуючою роллю регулюючих доходів (трансфертів) у структурі надходжень бюджетів муніципалітетів та низькою часткою закріплених за місцевими територіями податкових платежів;
- залежністю розмірів трансфертів не від потреб місцевих громад, а від сум регульованих їх доходів;
- фінансуванням видатків від вищестоящих бюджетів до бюджетів нижчих рівнів.

Як свідчать дані таблиці 2, основними напрямками витрачання коштів бюджету м. Тальне в 2009 році були соціальний захист та соціальне забезпечення населення, фінансування потреб місцевої економіки та соціально-культурної сфери. На названі заходи спрямовується близько 95 % всіх видатків міського бюджету.

Таблиця 2

Видатки бюджету м. Тальне в 2009 році за видами, тис. грн*

Напрями видатків	Потреби в фінансових ресурсах згідно з поданими бюджетними запитами	Фактичні витрати бюджетних установ згідно з затвердженим бюджетом	Розбіжності (+; -)
1	2	3	4
Соціальний захист	316	281	-35
Соціальне забезпечення	111	102	-9
Видатки на економічну діяльність	153	101	-52
Соціально-культурні заходи	6342,8	6230,8	-112
Освіта	1007	1007	-
Засоби масової інформації, культура і мистецтво	104	76	-28
Охорона здоров'я	591	591	-

1	2	3	4
Молодіжні програми, фізична культурна і спорт	4	2	-2
Потреби місцевої влади	282	254	-28
Інші видатки	29	25	-4
Всього видатків	9269,8	8669,8	-270

*За даними УДК в Тальнівському районі Черкаської області.

Важливо відзначити, що видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення не фінансувались в повній мірі за рахунок коштів бюджету м. Тальне з тієї причини, що в бюджеті не було достатньо власних фінансових ресурсів. Основними причинами цього є те, що нині в Україні остаточно не розмежовані повноваження щодо здійснення фінансування установ соціальної сфери між місцевим самоврядуванням та державою, а також недостатній рівень власної фінансової бази місцевих бюджетів, що не дозволяє їм належним чином виконувати їх функції і завдання, в тому числі і стосовно фінансування соціально-культурних закладів, що розміщені на місцевих територіях.

Звичайно місцеві бюджети наразі отримують значні обсяги міжбюджетних трансфертів, що дозволяє їм якимось зводити кінці з кінцями, проте, як свідчать результати окремих досліджень, в структурі їх трансфертних надходжень наразі переважають субвенції, які суттєво обмежують права місцевих органів влади стосовно розпорядження фінансовими ресурсами [1; 2; 3].

Результати аналізу формування доходів та фінансування витрат місцевих бюджетів базового рівня дають можливість запропонувати такі напрями їх вдосконалення:

- вдосконалення розподілу податкових платежів між ланками бюджетної системи залежно від виконуваних ними функцій, що дозволило б муніципалітетам фінансувати до 60-80 % власних потреб переважно за рахунок власних джерел надходжень;

- вдосконалення механізму міжбюджетного фінансового вирівнювання шляхом створення спеціальних бюджетних фондів для окремих територій та визначення нормативів бюджетної забезпеченості кожної області, району, міста з врахуванням економічного, соціального, природного та екологічного їх стану;

- чіткий розподіл повноважень щодо фінансування бюджетних установ і закладів між бюджетами всіх рівнів;

- реформування джерел доходів місцевих бюджетів таким чином, щоб вони формувались переважним чином за рахунок власних надходжень, в структурі яких, на наше переконання, повинні переважати місцеві податки і збори;

- перевага у виборі форм фінансової допомоги повинна надаватись дотаціям, які не обмежують фінансової свободи місцевих громад [4].

На наше переконання, зазначені заходи дозволять вирішити значну частину проблем вітчизняних місцевих бюджетів.

Висновки. Результати дослідження показали наявність суттєвих проблем у формуванні доходів та фінансуванні видатків бюджетів місцевих громад. Вирішення зазначених проблем потребує суттєвих змін механізму перерозподілу бюджетних ресурсів між бюджетами всіх рівнів. Зважаючи на викладене, перспективним напрямом подальших досліджень в цій галузі фінансової науки є вдосконалення міжбюджетних трансфертів як інструментів бюджетного вирівнювання.

Список використаних джерел:

1. Лук'яненко І.Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів / І.Г. Лук'яненко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 31-35.
2. Осадчук Н.В. Місцеві бюджети і їх роль у регіональному розвитку / Н.В. Осадчук //

Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць НДЕІ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. – 2004. – № 9 – С. 219-223.

3. Павлюк К.Л. Формування доходів місцевих бюджетів / К.Л. Павлюк // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 24-29.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97 – ВР від 15.07.97 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: // Ліга: еліт Закон Copyright: ІАЦ “Ліга”. – 2010.

Боровик П.М., Чекалюк С.А. Недостатки механизма формирования доходов и финансирования расходов муниципальных бюджетов

В статье анализируется проблема современного механизма формирования доходов и финансирования расходов местных бюджетов и предлагаются пути их решения.

Ключевые слова: доходы местных бюджетов, расходы местных бюджетов, межбюджетные трансферты

Borovik P.M., Chekalyuk S.A. Lacks of mechanism of forming of profits and financing of charges of municipal budgets

In the article the problems of modern mechanism of forming of profits and financing of charges of local budgets are analyzed and the ways of their decision are offered.

Keywords: profits of local budgets, charges of local budgets, between budgetary transfers